

LATVIJAS ETNOGRĀFISKAIS BRĪVDABAS MUZEJS

Reģistrācijas nr. 90000053011
Bonaventuras iela 10, Rīga, LV-1024
Tālr. 67994510, e-pasts info@brivdabasmuzejs.lv

IEKŠĒJIE NOTEIKUMI

Rīgā

2023. gada 27. janvārī

Nr. 1-2-4

Krājuma komplektēšanas, saglabāšanas un izmantošanas politika

Krājuma komplektēšanas, saglabāšanas un izmantošanas politikas mērķis

Humanitārais mērķis: veidot un uzturēt Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja, turpmāk – Muzejs, krājumu kā nacionālās nozīmes krātuvi, kurā atspoguļota visu Latvijas kultūrvēsturisko apgabalu 17. – 20. gs. vidus tautas celtniecības gaita un lauku iedzīvotāju dzīvesveida artefakti, nodrošinot atbilstošus priekšnosacījumus krājuma saglabāšanai, papildināšanai, attīstībai, pārvaldībai un pieejamībai. Atspoguļot amatniecības un mūsdienu tautas lietišķās mākslas attīstību Latvijā.

Eksaktais mērķis: Ekspozīcijā saglabāt autentiskās koka celtnes, to interjeru ilgtspējīgai funkcionēšanai, demonstrēt tās maksimāli pietuvinātas to pastāvēšanas laikam.

Krājuma raksturojums un pārvaldības principi

Atbilstoši krājuma komplektēšanas, saglabāšanas un izmantošanas politikas mērķiem un, pamatojoties uz Muzeja krājuma veidošanas pamatprincipiem, Muzeja krājumā (pamatkrājumā un palīgkrājumā) šobrīd ir savākti muzeja krājuma priekšmeti, tostarp vairāk nekā 130 tautas celtniecības objektu, kas tiek saglabāti un eksponēti ekspozīcijā Rīgā, kā arī *in situ* ēku kompleksā Cēsu novada Vecpiebalgas „Vēveri” un zemnieka-zvejnieka sētā Dienvidkurzemes novada Rucavas „Vītolnieki”.

Kopš tā pirmsākumiem Muzejs ir veidots kā nacionālas nozīmes jeb visu mūsdienu Latvijas teritorijas aptveroša krātuve, kam jāatspoguļo visu kultūrvēsturisko apgabalu tautas celtniecības, sadzīves un kultūras attīstības gaita, kura dažādu politisko,

saimniecisko un etnisko faktoru ietekmē ir bijusi atšķirīga. Tā kā Latvijas kultūrvēsturisko apgabalu ietvaros tautas dzīvesveidā un celtniecības tradīcijās pastāv ievērojamas dažādas/atšķirīgas lokālās īpatnības, ne vienmēr iespējams pārstāvēt apgabalu tikai ar vienu kompleksu vai objektu.

Muzeja uzdevums krājuma jomā

Muzeja uzdevums ir vākt un saglabāt Latvijas teritorijā vēsturiski dzīvojošu tautu materiālās kultūras, tostarp, tautas celtniecības pieminekļus un demonstrēt tos sabiedrībai maksimāli pietuvinot laika posmam no 17. gs. beigām līdz 20. gs. vidum, rādot zemnieku sētas, to iedzīvi, kas atkarībā no objektīvajiem apstākļiem ir reprezentētas ar atšķirīgu skaitu dažāda lieluma un nozīmes celtnēm.

Krājuma komplektēšana

Muzeja krājums komplektējams pēc sekojošu faktoru kopuma:

- ģeogrāfiskā (latviešu apdzīvotības areālā);
- sociālā;
- etniskā;
- hronoloģiskā;
- nodarbošanās veida jeb funkcionālā;
- estētiskā.

Muzeja krājums ir klasificēts 22 pamatgrupās pēc priekšmetu funkcijas, izņemot tekstiliju un keramikas kolekcijas, kur priekšmeti grupēti pēc materiāla (pamatgrupu sarakstu skat. pielikumā).

Lielākā daļa kolekciju tiek veidotas pēc saglabātā lietiskā materiāla nosacīti – no 17. gs. beigām līdz 20. gs. vidum, respektējot ansambļa (interjera) ekspozīcijas principu. Šīs kolekcijas uzskatāmas par lielā mērā pabeigtām, tai pat laikā būtisku jaunieguvumu uzņemšana krājumā nav izslēgta, taču tādu masveidīga iespējamība nav sagaidāma. Jaunieguvumu statistika rāda, ka krājumā klāt nāk priekšmeti, kas pārstāv jaunāko kultūras slāni, senāki priekšmeti ir retums.

Kopš 20. gs. 70. gadiem tiek veidota mūsdienu tautas lietišķās mākslas kolekcija, kas tiek regulāri papildināta un uz to neattiecas kolekcijas pabeigtības pazīme. Līdzīgi grāmatu kolekcija un Muzeja darbības dokumentācijas krājums ir atvērtas kolekcijas un tiek papildinātas atbilstoši materiālu ieguves iespējām un Muzeja pētnieciskā darba vajadzībām.

Attiecībā uz tautas celtniecības pieminekļiem Muzeja krājumā ir būtiski sekojošs apstākļu kopums:

1. Svarīgs ir objekta tehniskais stāvoklis jeb saglabāšanās pakāpe, pretējā gadījumā pastāv reāla iespēja celtnes restaurāciju Muzejā pārvērst par rekonstrukciju jeb objekta repliku. Jārēķinās, ka celtniecības piemineklis, pārvietots ārpus savas dabiskās vides, bet būdams muzejisks priekšmets, ir ilglaicīgs ekspozīcijas un ilglaicīgas ārējo apstākļu iedarbības objekts.
2. Ēkas jeb tautas celtniecības objekta jēga pastāv tā funkcijā: nodrošināt cilvēkiem – ģimenei vai saimei – un mājlopiem mājokli. Muzejā par vispāratzītu un pagaidām dominējošo satura atklāšanas paņēmieni tiek uzskatīta objekta (celtnes) iekārtošana ar autentiskiem telpu iekārtas un sadzīves priekšmetiem, bet tā kā celtnes mēdz būt senāka (celta pirms vairākām paaudzēm) par saglabātiem sadzīves un telpu iekārtas priekšmetiem, tad var rasties objektīvas grūtības senākā telpu iekārtas kultūras slāņa atspoguļošanā. Tādā gadījumā ēkas iekārtojums datējams ar jaunākā priekšmeta izcelsmes laiku.
3. Ar etnogrāfisko materiālu atspoguļojamais periods mūsdienu Latvijas teritorijā objektīvi aptver apmēram 3 gadsimtus, no 17. gs. beigām līdz 20. gs. vidum. Šajā laikā notika ievērojamas politiskās, ekonomiskās un sociālās pārvērtības, kas ietekmēja latviešu tautas dzīvesveidu un atbilstoši izpaudās arī tautas celtniecībā. Tādējādi viena tipa (funkcijas) objekti dažādos periodos atšķiras. Objekta piederība noteiktam periodam ir būtisks kritērijs tā iegūšanai Muzeja krājumā un izvietojumam ekspozīcijā.
4. Zemnieku kārtas sabiedrība, it īpaši 19. gs., diferencējās arī pēc nodarbošanās veidiem – notika zemnieku specializēšanās dažādos amatos. Vienā gadījumā tas izpaudās kā mājamatniecība, kurai nav nepieciešamas īpašas ēkas, bet citkārt šīs darbības varēja veikt tikai īpaši būvētās celtnēs – dzirnavās, smēdēs, darvas vai podnieku cepļos. Tas pats attiecas arī uz piekrastes iedzīvotājiem, kuriem daļējs iztikas avots bija zveja.

Etnogrāfiski atainojamā perioda zemnieku sabiedrība bija organizēta baznīcas draudzēs, muižu novados un pagastos. Celtnes, kas bija neatņemama šo teritoriālo vienību sastāvdaļa, ne vienmēr var korekti uzskatīt par tautas celtniecības pieminekļiem, taču sabiedriska rakstura un muižu kompleksu celtnu faktiskie būvētāji bija latviešu amatnieki un zemnieki. Sekojoši latviešu

dzīves veida atainojums nebūtu pilnīgs bez sabiedriska rakstura celtnēm – muižas pārvaldnieka mājas, baznīcas, saiešanas nama, krogus, pagasta magazīnas, pagasta skolas un pagastmājas.

Muzeja krājumā esošās ēkas komplektētas nolūkā pēc iespējas vispusīgāk atainot minēto nodarbošanās daudzveidību: laicīgās un sakrālās dzīves videi raksturīgās ēkas, sētas, draudzes, pagasta un novada mērogā, arī dažādu konfesiju vajadzības, tradīcijas utt., celtniecības materiāls un materiāltehniskās iespējas.

5. Ņemot vērā senceltņu un to aprīkošanai nepieciešamo iedzīves priekšmetu kolekciju nosacīto pabeigtību, Muzeja krājuma pārvaldībā īpaša uzmanība ir vērsta uz krājuma kvalitātes, mazāk uz kvantitātes aspektu. Tādējādi krājuma darba prioritātes saistītas ar krājuma saglabātības, izpētes un pieejamības kvalitātīvu nodrošināšanu.

Šai nolūkā veicamie prioritārie uzdevumi:

Saglabātība:

1. Plānveida krājuma priekšmetu esības pārbaužu veikšana.
2. Pamatkrājuma eksponātēku stāvokļa regulāra novērtēšana (1-2 reizes gadā), lai laikus konstatētu defektus un nepieciešamības gadījumā veiktu remonta darbus.
3. Finansējuma piesaiste neuzstādīto senceltņu (krautņu) uzstādīšanai, lai novērstu to fizisko bojāeju.
4. Eksponētā krājuma apdraudētākās daļas dublikātu ieguve.
5. Kolekciju plānveidīga restaurācija atbilstoši saglabātības ziņojumiem un Muzeja komunikācijas darba plāniem.

Pieejamība:

1. Krājuma topogrāfijas sistēmas pilnveidošana un attīstība atbilstoši krātuvju infrastruktūras uzlabojumiem.
2. Krājuma digitalizācija un datu ievadišana Nacionālajā muzeju krājuma kopkatalogā.
3. Krājuma pieejamības nodrošināšana nozares speciālistu zinātniskās izpētes darbam.
4. Palīgkrājuma priekšmetu izmantošana Muzeja izglītojošā darba veikšanā.

5. Muzeja vides, eksponētā un neeksponētā krājuma izmantošana apmeklētāju saturīga un jēgpilna brīvā laika pavadīšanas mērķiem, kā arī tieši un netieši komerciālos nolūkos (reklāmas, kino, televīzija u.c.).

Direktore

Z.Ķergalve

SASKAŅOTS:

Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja
Zinātniskās padomes priekšsēdētājs

 M.Kuplais

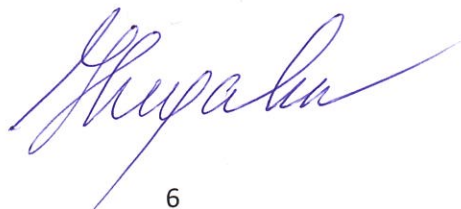
27.01.2023.

KRĀJUMA PRIEKŠMETU PAMATGRUPAS

1. **Lauksaimniecības darba rīki** – zemes apstrādes, pļaušanas, kulšanas, linu apstrādes, dravniecības un biškopības, graudu pārstrādes darbarīki.
2. **Amatniecības darba rīki** – kokapstrādes (arī ratiņdreimaņa), kalēja, kurpnieka, dzirkaļa, virvju vijēja, pumpjmeistara, audēja, podnieka darbarīki.
3. **Zvejniecības darba rīki un piederumi** – tiešie zvejas rīki, zvejas piederumi, laivas.
4. **Sauszemes transportlīdzekļi** – rati, ragavas un kamanas, aizjūga piederumi.
5. **Mēbeles** – soli, gultas, krēsli, galdi, lādes, skapji, kumodes, šupulī.
6. **Mājsaimniecības priekšmeti** – ēdiena gatavošanai, veļas mazgāšanai u.tml..
7. **Mēri un sviri** – mērinstrumenti tilpuma, garuma, svara noteikšanai.
8. **Pulksteņi.**
9. **Mūzikas instrumenti** – pašskanošie, pūšamie, stīgu, sitamie, taustiņu instrumenti.
10. **Apgaismes ierīces un piederumi** – skalturi, svečturi, lampas.
11. **Smēķēšanas piederumi** – pīpes, tabakas maki, tabakas apstrādes instrumenti.
12. **Slēdzenes un atslēgas.**
13. **Iespieddarbi** – grāmatas, bukleti, sīkiespieddarbi.
14. **Baznīcu priekšmeti** – liturģiskie priekšmeti un baznīcas inventārs.
15. **Skolas piederumi** – skolnieku lādes, rakstāmrīki.
16. **Keramika** – saimniecības trauki, lietišķi-dekoratīvā keramika.
17. **Tekstilijas** – gultas un telpu tekstilijas, apģērbs un pie tā piederošās rotas, apavi.
18. **Numismātika** – monētas un papīra nauda, kas lietota Latvijas teritorijā no 18. gs. līdz 20. gs. 30. gadiem.
19. **Krogus un lauku veikala priekšmeti** – letes, vitrīnas, preču iepakojuma paraugi.
20. **Mūsdienu tautas lietišķās mākslas darinājumi** – keramika, tekstilijas, metāla izstrādājumi, koka izstrādājumi, pinumi, ādas izstrādājumi, dzintara rotas.
21. **Muzeja darbības dokumentēšanas krājums** – fotonegatīvi, dokumenti, ekspedīciju materiāli.
22. **Senceltnes** – dzīvojamās un saimniecības ēkas, sabiedriskās celtnes.

Direktore

Dobeles, 67994174
Santa.Dobele@brivdabasmuzejs.lv

Z.Ķergalve